

POTPUNO POVLAČENJE

Utorak, 1. svibnja 1945.

U Bjelovar smo došli u subotu još za dana, te prošli kroz grad u kojem je sve vrvilo od vojnih jedinica i mnogo seljačkog puka s kolima i blagom. Posvuda su se u gradu mogla vidjeti mala logorišta u parku, po većim dvorištima, te na drugim javnim površinama. Oko njih su se skupljali ukućani i susjedi koji su napustili svoja sela, te domaćinstva u sjevernoj Slavoniji u posljednjih nekoliko dana. Bitnici je uspjelo proći gradskim ulicama sa svim svojim vozilima te smo se smjestili na nekom vježbalištu pored neke škole na izlazu iz grada. Tu smo proveli tri noći, što je dobro došlo našim konjušarima da se pobrinu za konje koji su morali mnogo raditi u proteklih tjedan dana. Taj su kraći predah koristili topnici za popunjavanje lafeta topova streljivom, pa i pratećih oklopljenih kola. Naše su se zalihe streljiva prilično smanjile, pa smo nastojali preostalo svrsishodno rasporediti na neka kola konvoja. Na svu sreću u bitnici nismo imali do sada ranjenih, dok su materijalni gubici bili predvidivi, osim kod streljiva kojeg smo dosta utrošili u Malom Grđevcu.

U utorak oko podneva došla je zapovijed da se krene, pa se konvoj uz dosta muke nekako uspio uklopiti u gust promet na glavnoj cesti prema Žabnu udaljenom oko 22 km. Žabno je sljedeće važno raskrižje cesta, a od tamo je samo 65 km, tom glavnom cestom, do Zagreba. Križevci su važno željezničko čvorište 11 km sjeverno od Žabna do kojega vodi sporedna cesta. Kojim li ćemo smjerom ići dalje iz Žabna? Promet je bio u jednom smjeru, pa su se vojne jedinice kretale lijevom stranom ceste kada su prestizale kolone raznih civilnih vozila i seljačkih kola sa stokom. U glavnom su za kola bile privezane krave i po koji konj, a katkada ih je slijedio čopor ovaca i po koja koza oko kojih su se vrzmali psi. Sve je to više sličilo na pravu selidbu naroda, gledajući na taj promet kako se lagano spušta cestom iz Bjelovara do sljedećeg sela Predavac.

Sjedio sam na Viragovim kolima za čije je šarage bio privezan Kestenko. Odlučili smo da se svaki topnički vod kreće za sebe i s nešto većim razmakom. Na taj bi način svaki vod mogao samostalno djelovati u slučaju potrebe. Stalno sam promatrao nebo bojeći se iznenadnog nadlijetanja zrakoplova, podsjetivši se sličnog spuštanja cestom kod Našica gdje su nas napali JAK-ovi nešto prije dva tjedna. U mislima sam se stalno vraćao svom odlasku doma i roditelja, pa sam se pitao kako li su oni i što li su doživjeli do sada. Neobična su me iskustva, stečena tijekom bitaka kod Malo Grđevca od prije četiri dana, učinila drugačijim. Još uvijek nisam mogao shvatiti što se događalo te noći ispred Grđevačke šume kod Velike Barne.

Kada smo napustili Mali Grđevac u paničnom trku, stigli smo bitnički konvoj još prije ulaska u Veliki Grđevac. Janko je s dojavnikom već prije toga stigao konvoj. Usporio sam Kestenka, pa sam korakom krenuo naprijed tražeći Viragova kola. Kola su već bila na ulazu u to dugo selo kad sam ih konačno

dostigao ispred svih teških vozila. Zaustavio sam kola ne mareći za konvoj koji ih je polako slijedio, pa sam sjašio i predao Janku zapjenjenog i znojnog Kestenka. S velikim olakšanjem sam se uspeo na kola s jedinom željom da se skutrim negdje i odmorim - što je moguće duže. Nažalost, to mi Vlatko nije priuštio jer se vratio iz sela do konvoja u potrazi za mnom, pa me je povratio u stvarnost pitajući: "Gdje li se ti to skrivaš tako dugo?" Iznenađen tim besmislenim pitanjem, odgovorio sam zarezavši: "Što ja? Što me ti pitaš gdje se skrivam? K vragu, a gdje si Ti bio cijelu prošlu noć?"

Vlatka je iznenadila moja osornost, pa nešto uzvratilo pomalo preneražen: "Ne, oh, ne moraš biti odmah tako drzak. Čuo sam da ste potrošili dosta granata prošle noći. Lafete su odzvanjale nekako prazne kada su prolazile." Smirivši se malo sjetio sam se "stršljena", pa mirnije odgovorih: "Hm, pokušavali smo se braniti od neprijateljskih uboda, ali ZAŠTO ste nas ostavili na osmatračnici kao mamac za patke? NITKO nam nije javio da se naše pješaštvo povuklo. Telefonska linija je odjednom bila mrtva - bez ikakve najave. ZAŠTO? Možeš li mi TI objasniti zašto?"

"Smiri se malo, Zvonko! Nemoj se sada zbog toga ljutiti!" reče Vlatko nastojeći svog konja privesti bliže do sjedala na kolima. "Tek smo kasnije saznali da su kod Malog Grđevca bile raspoređene samo njemačke jedinice. Naša vojska je raspoređena u šumi iznad Grđevice braneći prilaz cestom do Velikog Grđevca. Zaboravi što se dogodilo! Stigao si natrag sretno bez ozljeda. Saberi se i pobrini se da sprege budu spremne za skori pokret prema Bjelovaru. Sretno!" Tim riječima Vlatko podbode konja i odjaše naprijed u selo. Kolona je nastavila umjerenim korakom kroz Veliki Grđevac gdje smo se malo kasnije zaustavili da se nahrane i napoje konji. Za nas su kuhari uspjeli pripremiti topli obrok, pa sam onako gladan i pospan pokušao naći u tome nešto pozitivno i razvedravajući.

U tim trenucima vrzmale su mi se kojekakve misli po glavi, pa tako i o zapovjedniku koji mi je više sličio na lakrdijaša, nego na vojnika. Zašto je poslao bitnicu haubica na tako istureni položaj, a da pri tome nije obznanio s kojim jedinicama treba to teško topništvo surađivati? Osim toga, kao zapovjednik obrane on se nije pobrinuo za potrebne veze međusobnog obavještavanja svojih jedinica. Tako je "zaboravio" obavijestiti svog osmatrača da napusti svoj položaj prepustivši ga slučaju da se sam spasi kako zna. Pa to nije ništa drugo nego patološka glupost i apsolutna nebriga za svakog suborca! Ja sam si zacrtao da neću zaboraviti taj incident, te da u buduću moram više paziti na samoga sebe da preživim opći kaos. Janko se vratio nešto kasnije i doveo Kestenka kojega je napojio i osušio slamom. Privezao ga je za šarage i ovjesio mu je vrećicu sa zobi da ovdje mirno jede. Sišao sam s kola i krenuo u pregled priprema za pokret, koji se mogao očekivati za koji sat dva.

Konvoj je krenuo negdje sredinom poslijepodneva iz Velikog Grđevca, korakom, glavnom cestom za Bjelovar, odnosno sljedećeg sela Drljanovac. Tom smo cestom već jednom prošli kada smo prešli Bilogoru i spustili iz Velike Pisanace. Stali smo na raskrižju u Drljanovcu, i dok smo čekali novu zapovijed, primijetio sam neko čudno komešanje iza nas. Približavala nam se

oveća grupa umornih vojnika, a neki od njih su bili ranjenici, sudeći po okrvavljenim zavojima i pomoći suboraca. Grupu je pratila straža, pa se je uskoro pročulo da su to zarobljenici koje su naše jedinice prihvatile nakon noćasnih bitki na Grđevici. Bio sam začuđen odjećom zarobljenika, koja se nije mnogo razlikovala od one u naših vojnika. Skoro ih nije bilo moguće razlikovati kao pripadnike neprijateljske vojske. Svi smo govorili istim jezikom, a potjecali smo iz iste zemlje, odjeveni smo bili u slične odore ili, bolje rečeno, nosili raznovrsnu odjeću, iz tko će ga znati kojeg izvora.

Iznenada opazih jedno poznato lice među zarobljenicima koji su prolazili ispred kola. Ne, pa to nije moguće to glasno viknuh u smjeru prepoznate osobe: "Paul! Paul, jesi li ti iz Donjeg Grada?" Grupa stade odjednom dok je stražar pogledao u mom smjeru zaprepašten mojim povikom. Stvarno, jedna osoba okrenu glavu k meni i gle to je bio moj školski kolega Paul Weber iz Osijeka. Paul i ja smo bili u istom razredu zadnje četiri godine školovanja na osječkoj Realnoj gimnaziji, pa smo zajedno maturirali u ljeto 1943. Paul je među kolegama smatran opasnim kolegom, jer se hvalisao da je pripadnik ustaške tajne policije (UNS). Nitko mu to nije zapravo htio vjerovati sve do onog incidenta koji se zbio u jesen 1942.

Nas je nekoliko čekalo na probu zbora pjevanja u razredu pored zbornice gdje je bio harmonij. Naš zborovođa još nije došao pa onako iz dokolice Paul izvuče ispod kaputa poveliki pištolj da nam se njime pohvali. Ivo Dlouhy kao nevjerni Toma uzme pištolj i u šali izvuče cigaretu, te primakne cijev pištolja kao da će ju upaliti njime. Paul to nije smatrao šalom, pa zgrabi pištolj i u tom metežu planu hitac. Buka je u zatvorenom prostoru bila strašna, a mi smo se svi ukipili od straha i sledili od spoznaje što se moglo dogoditi!

Netko se brzo sjeti, pa stade činiti galamu gurajući i udarajući po klupama dok je drugi sjeo za harmonij i počeo svirati glasno koliko je to instrument dopuštao. Malo zatim uđe u razred naš stari profesor "Mo'as, Mo'as" Zebić te, ne naslućujući ništa, zamoli da ne pravimo takvu buku i budemo tiši dok ne dođe zborovođa. Kada je Mo'as izašao svima smo odahnuli, pa smo potražili rupu od metka koji je nevjerojatno sretno prošao kroz drvenu gredu klupe u pod. Paul je potom ponosno izvukao svoju značku UNS-a te dozvolu za nošenje oružja.

Sada odjednom Paul je stajao preda mnom i u očima mu se pojavio tračak nade, pa se odazva: "Pegi! Pegi - kakova sreća da si me spazio. Molim te, pomози mi da se izvučem iz te gadne situacije. Jesi li ti s 2. slavonskim zdruhom pod zapovjedništvom pukovnika Štira?" - "Točno, mi smo pod Štirovim zapovjedništvom. Reci mi, kako li si se ti našao u toj kaši?" Morao sam ga to upitati, jer sam sada bio siguran da je moj školski kolega Paul. On me je pozvao nadimkom kojega su mogli znati samo školski kolege s kojima sam sjedio u istim razredima kroz više godina.

Nadimak sam dobio po imenu naše Doberman kujice Pegi s kojom je otac išao šetati svakoga jutra uz livadu pored Klasija. Na polju je bila barutana sa stalnom stražom, pa je Pegi s najvećim užitkom jurila oko ograde, te lajala na stražara. Kroz prozore razreda u kemijskom laboratoriju vidjela se lijepo cijela

livada ispred Klasija, kako se zvala šumica na ostatku bedema Tvrđe, iza tramvajske pruge i stanice. Jasno, kolege su često vidjeli oca kako uzaludno pokušava uhvatiti Pegicu i privezati je. To mu nije uvijek uspjelo, pa se morao vratiti kući, jer je morao biti na vrijeme u pisarni ili na sudu. Kasnije bi onda došla majka po Pegicu, jer je nju bolje slušala (tako je to bar otac tvrdio) a i do tada se već dosta natrčala i na lajala. Zbog glasnih očevih povika za psom, moji su mi kolege nadijeli nadimak "Pegi" za koji je malo tko drugi znao.

Prišao sam zapovjedniku straže, te ga upitao kamo vode zarobljenike, pa mi je rekao da zbog toga traže zapovjednika zdruga. Uputio sam ga gdje će možda naći pukovnika, pa sam prišao bliže grupi zarobljenika da bih još malo razgovarao s Paulom. On mi je ispričao kako je napustio Osijek nekoliko dana prije nas i otišao u Slavonski Brod gdje su ga uhvatili i odmah predali jedinici Jugoslavenske Armije. Armija je svakom imalo sposobnom za vojnu službu ošišala na kratko kosu i to na poseban način, što je ovisilo o ispravnosti škara i umješnosti brice. Paul je bio nesretan zbog gubitka svoje naročito svijetle kose na čiji je izgled uvijek mnogo pazio. Zatim su im dali čaturicu i porciju u vreći s komadom kruha, pušku s ograničenim brojem metaka i tako formiranu novu vojnu jedinicu uputili na frontu - bez ikakvih priprema ili vježbi, pa čak i za one koji su bili unovačeni, a još nikada nisu bili vojnici ili nosili oružje.

Paul mi se dalje tužio da je to bilo čisto ubojstvo kako ih je Armija koristila i slala u napade kao "hranu topovima". On je bio u jednoj od jedinica koje su napadale iz Velike Barne prema Malo Grđevcu u namjeri na pređu rječicu i most na Grđevici. Paul je bio najobičnija klopka za sve njih od samoga početka. Sve su jedinice u napadima imale strašne gubitke što ranjenih, što poginulih u tim smrtonosnim i neplodnim napadima. Neki su pokušali pucati i ubiti polit-komesare kada su ih sprečavali pri uzmaku uz padinu. Komesari nisu nikada išli u napad prateći vojnike nego su ostajali straga, te ih povicima tjerali jurišati niz padinu. Komesari nisu dugo oklijevali pucati u leđa svakoga od tih jadnika koji bi čas oklijevao ili odbio krenuti naprijed, te trčao nizbrdo.

Na kraju mi je još pričao kako je morao nekoliko puta trčati nizbrdo, a potom opet bježati natrag uzbrdo dok mu nekako nije uspjelo da ga zarobe naši. Nije mi bio sasvim jasan način kako se Paul uspio predati, a djelomično sam sumnjao u njegovu priču obzirom na loša iskustva s njim. Zatim me je još zamolio da napišem nekoliko redaka pukovniku što mi se baš nije dalo učiniti zbog različite političke pripadnosti. Srećom se tada već vratio zapovjednik straže, te je poveo zarobljenike dalje do zapovjedništva Zdruga. Ja nisam bio siguran jesam li to vidio pukovnika Štira kako dolazi iz tog smjera da možda sretne Paula, ali me to više nije zanimalo, a još manje sam se za to brinuo. Sve što sam sada priželjkivao bilo je da se mogu konačno odmoriti i odspavati nekoliko sati u miru.

Kako borbeni dio bitnica još nije krenuo dalje, zavukao sam se među deke u Viragovim kolima i zaspao snom pravednika. Više se ne sjećam kada smo krenuli dalje, a Virag mi je kasnije pričao da sam duboko spavao, a on me nije htio buditi, jer me nitko nije tražio. Ja sam odspavao veći dio puta počevši od Drljanovca, pa kroz sela Bulinac, Patkovac i Prespa. Ja sam se probudio već kada se razdanilo i s čuđenjem doznao da se nalazimo u selu Ždralovi

Sredice. Tu smo se zaustavili odmoriti i napojiti konje, a kuhari su podijelili toplu juhu koja se kuhala noću za vrijeme polaganog hoda bitnice. Bili smo stigli na domak Bjelovara, a na cesti je bilo mnogo prometa, ponajviše seljačkog puka s natovarenim kolima za koja su vezali domaću stoku. Iskoristio sam prigodu da se malo osvježim na bunaru u obližnjoj kući, a onda sam se vratio do kola pojesti toplu juhu uz kruh. Kada sam utažio prvu glad povratila mi se i volja da okrijepljenim snagama opet nešto učinim tek kada to bude od mene zatraženo ili ako budem morao nešto radi sebe samoga poduzeti. Uskoro smo krenuli polako dalje, te ušli usred Bjelovara na glavni trg koji je budući da je subota, bio pun naroda tj. vojske, ali možda više civilnog pučanstva.

Tri dana kasnije, napustili smo Bjelovar i stali se oprezno spuštati dosta strmom i zavojitom cestom do sljedećeg sela Predavac. Uskoro smo prolazili pored dostojanstvene i velike šume starih hrastova više kilometara uz desnu stranu ceste. Promet se kretao vrlo sporo i isključivo prema zapadu vjerojatno do sljedećeg većeg raskrižja kod Žabna. Strahovao sam cijelo vrijeme od napada iz zraka ali i od iznenadnog prepada iz šume do čega na svu sreću nije došlo toga dana. Zbog toga sam posvetio nešto više pažnje topovima i kolima sa streljivom da održavaju dovoljni međusobni razmak. Pri takvim obilascima sam jahao Kestenka, te onako usput tražio pogledom gdje bi mogla biti Greglova satnija s dijelom našega konvoja.

Nigdje ni traga ni glasa zapovjedniku, a Vlatka sam samo na čas vidio kako jaše ispred bitnice. Prošli smo kroz selo Rovišće, ali niti tamo nismo primili mi kakvu obavijest o zaustavljanju ili gdje ćemo stati napojiti konje. U prolazu kroz selo saznali smo samo toliko da produžimo dalje pored Crkvene i da će nas u Žabnu čekati daljnje zapovijedi. Sjetio sam se da je otac imao prijatelja i klijenta u Žabnu gdje je vršio nadzor nad nekim poljoprivrednim dobrom. Nisam bio siguran da bi gospodin Milan Adler mogao još biti u Žabnu, jer je on bio židovskog porijekla u tzv. mješovitom braku sa suprugom arijskog podrijetla. Taj ga je mješoviti brak spasio od prvih progona, ali je bila mala vjerojatnost da bih ga ja mogao tamo naći i možda se kod njega skloniti. Ta me je misao progonila cijelim putem do Žabna pomišljajući kako bi bila sretna okolnost za mene ako bi nekako mogao napustiti ovaj konvoj osuđen na propast i uništenje prije ili kasnije.

Poslije uspona strmom cestom i nakon što smo prošli Crkvenu, stigli smo u Žabno kasno poslije podne. Zastali smo pred čelnim raskrižjem u samom središtu gradića čijim je trgom dominirala crkva. Lijevo je bila cesta kojom je bilo 60 kilometara do Zagreba, a cesta desno je vodila za Križevce. Na moje ugodno iznenađenje uputili su nas da krenemo lijevo, pa sam na tren pomislio kako bi to bilo lijepo, kada bi odmah produžili dalje za Zagreb. U velikom će gradu kao što je Zagreb sigurno biti lakše zamesti svoj trag u općoj zbrci izazvanoj tom masom pučanstva sličnoj seobi naroda, koja se slijeva u glavni grad Hrvatske. No, do Zagreba je još dosta daleko, pa bi sada trebalo prvo zaustaviti bitnicu da se konji odmore i napoje nakon više od četiri sata neprekidnog hoda. Pozorno sam pratio obje strane uz cestu u nastojanju da nađem podesno mjesto gdje bi se mogla zaustaviti bitnica.

Nedaleko od središnjeg gradskog trga opazio sam na lijevoj strani ceste veliku i široko otvorenu kapiju kroz koju se je pružao pogled na istok i u dolinu sa Cirkvenom. Veliki ulaz u prostrano dvorište upućivao je da možda pripada većem poljoprivrednom dobru pa sam zaustavio bitnicu u kraj ceste. Svoja sam zapovjednička kola zaustavio nasuprot velike kapije, prešao cestu i potom ušao u veliko dvorište oivičeno na tri strane privrednim zgradama među kojima je desna više nalikovala na upravu tog imanja.

Po dvorištu se vrzmalo mnogo vojnika i to ponajviše Ustaške vojnice bar na prvi pogled. Na suprotnoj strani od ulaza nije bilo većih zgrada, a na toj strani je bio velik rasadnik ili možda voćnjak dok se livada lagano spuštala do podalekog ruba sada već u sjeni zalazećeg sunca. Je li to ono mjesto koje sam tražio, gdje je gospodin Adler bio upravitelj - pitao sam se i onako usput pogledom tražio neko meni poznato lice u toj općoj vrevi nespokojnih ljudi.

Na lijevoj strani u dvorištu primijetio sam zgrade koje bi mogle biti štale, pa sam se prvo uputio tamo i ušao kroz jedina otvorena vrata. U sumraku sam primijetio samo nekoliko krava u toj, inače prostranoj, štali, a podalje u kutu sam primijetio stariju ženu kako muze jednu od krava. Krenuo sam do nje i pozdravio: "Dobro večer, majko! Živate li na ovom dobru?" Postarija seljanka je bila iznenađena mojim dolaskom, pa s malo nedoumice odgovori: "Dobro večer, mladiću. Bog te blagoslovio! Hoćeš li malo svježeg mlijeka?" Ja nisam baš volio svježije mlijeko, ali nisam mogao odbiti ponuđeno, pa nastavih: "Hvala, rado bih popio. Ali, recite majko, tko je gazda ovoga imanja? Je li živ i gdje bih ga mogao naći?"

Pogledavši me s čuđenjem, starica odgovori nakon kratke stanke: "Ovdje nema više gazde. Svi su otišli i uzeli sobom sve što su mogli ponijeti. Odveli su mnogo našeg najboljeg blaga, a sada će ovi vojnici odnijeti što još nađu. Mora da su jako umorni i gladni? Evo, uzmi posudu s mlijekom. Još je toplo!" Zahvalno sam uzeo posudu, ali nisam mogao dalje: "Hvala vam majko, mlijeko je izvrsno. Recite, kada je otišao gazda? Je li imao nekih nepriključica zbog svog porijekla, pa je morao nestati iznenada?"

"Oh, sinko moj, sada znam na koga misliš. Stari gazda, onaj naš pravi upravitelj, otišao je ima već tomu dosta vremena od kada su došli po njega. Ne znam kuda su ga odveli i kamo je otišla njegova obitelj za njim. Tome je sigurno mnogo mjeseci - ah, rekla bih da je upravitelj otišao još u jesen prošle godine. Ne sjećam se točno! Uzmi još mlijeka ako hoćeš!"

Unatoč ne voljnog mirisa svježeg mlijeka nastojao sam ga lagano piti, prvo da razmislim o bezizglednosti mog plana, a drugo što nisam htio uvrijediti staricu. Popio sam sve mlijeko, te vratio ženi posudu, pa sam se nakon zahvale i pozdrava vratio putem kojim sam došao ovamo. Koračao sam vrlo polako posve zadubljen u crne misli koje su me odjednom obuzele. Kada sam bio usred dvorišta, spazio više Greglovih vojnika kako nose teško oružje nekamo dolje u rasadnik. Oni su išli tamo pripremiti obrambeni položaj na brežuljku na kome se nalazio gradić Žabno. Čudio sam se što do sada nisam vidio u dvorištu nekog od naših dojavnika, koji bi zapravo morao biti nositelj

neke obavijesti ili zapovijedi. Zato sam odlučio da će biti najbolje da se vratim do kola, gdje me možda već čeka kakva zapovijed.

Skoro pri samom izlasku iz dvorišta zaustavio sam se zbog galame i vrlo glasnog razgovora koji je dopirao iz upravne kuće. Prepoznao sam glas našeg zapovjednika pa sam krenuo vidjeti što se tamo događa. Na otvorenoj verandi primijetio sam grupu časnika u odorama Ustaške vojnice, a među njima i pukovnika Štira. Primijetio sam da se razgovor vodi žestoko i povišenim glasom pogotovo od pukovnika. Neodlučno sam krenuo prema toj grupi kada se odjednom odnekuda stvori Gregl, te zapriječivši mi put reče: "Nemoj ići blizu pukovnika, zastavniče! Čini se da postoje vrlo različita mišljenja o tome gdje bitnica treba ići na položaj. Usput sam nešto čuo da je bitnica zapravo trebala otići u Cirkvenu, a ne doći ovamo. Čekaj dok se tamo malo smire duhovi!"

"Prokletstvo! Do đavola sa svima! Htio bih već konačno znati tko zapovijeda ovom družbom ovdje. Jedno je sasvim sigurno, a to je da nisam primio nikakve zapovijedi od Bjelovara dovdje. Želio bih da već jednom odluče što nam je činiti."

Bio sam bijesan na sve oko sebe i na samoga sebe, jer mi je vjerojatno propala posljednja prilika izvući glavu iz omče prije nego li bude kasno zauvijek. Gregl je bio iznenađen mojim bijesnim izljevom riječi, pa dodaje nešto potiše: "U pravu ste, Zvonko! Čini mi se da se ne mogu složiti u tome gdje bi haubice trebale biti postavljene. Pukovnik misli da je haubicama mjesto na prvoj borbenoj crti a s druge strane bi htio imati teško naoružanje u svojoj blizini. Ostatak ćemo u Žabnu za ovu noć - to je sigurno za sada."

Zahvalio sam Greglu na objašnjenju pa dodah: "U redu! Prije ili kasnije će oni doći k meni i reći mi što trebam činiti. Odoh ja van na cestu do svojih kola, pa neka me tamo traže." Okrenuo sam se i krenuo prema kapija kad me odjednom zaustavi glas našeg zapovjednika: "Zastavniče! Stigli ste već konačno. Čekamo na vas dugo - nikako da stignete ovamo. Zašto ste zaostali tako dugo?" Skoro sam satniku nešto odbrusio obzirom da bitnica sa četiri haubice i kolima sa streljivom nije tako mala a da je se ne bi moglo primijetiti na cesti pa i iz veće udaljenosti. Suzdržao sam se od prehitrog odgovora te se sjetio prilično gustog prometa na cesti od Bjelovara do Žabna. Gdje su nestale njemačke jedinice nakon što su se povukle od Malog Grđevca - to sam pomislio na tren jer nismo sreli niti jednu njemačku jedinicu na putu ovamo.

"Gospodine satniče! Bitnica stoji pred samom zgradom, vani na cesti. Stigli smo ovamo prije pola sata. Vidio sam da razgovarate s pukovnikom i drugim časnicima pa nisam htio smetati." Nastojao sam govoriti što mirnije i potisnuti bijes koji je kipio u meni. Satnik mi priđe nešto bliže, pa nešto tišim glasom nastavi: "Dobro je da nisi prišao krugu oko pukovnika. Idiotski, htjeli su da bitnica prenoći u Cirkveni. Nitko ovdje ne zna gdje je bojišnica - ako uopće kao takova još postoji. Ne postoji suvisla obrana - samo pojedinačni okršaji u zalaznici. U svakom slučaju, mi ostajemo ovdje za ovu noć!"

Obradovao sam se toj vijesti računajući da će se možda pružiti koja mogućnost da se izvučem, pa, sjetivši se praznih štala, upitah satnika: "Ovdje na dobru ima više štala u koje bi mogli smjestiti konje preko noći." Zapovjednik je odmah prihvatio moj prijedlog te da me ohrabri reče: "Učini što god smatraš potrebnim. Greglovi su se vojnici već rasporedili i zauzeli položaje dolje u rasadniku. Postavite topove ovdje gore pored većih stabala no nemojte se ukopavati, jer ćete vjerojatno već sutra ići drugamo. Štedite svoje snage - trebat će nam svima. Izgledi nam nisu baš ružičasti!"

Što je mislio satnik reći tim riječima? Razmišljajući o tim neugodnim novostima vratio sam se do svojih kola te pozvao vodnike i topovođe na dogovor. Potom sam izdao potrebne zapovijedi s time da ostajemo preko noći ovdje u Žabnu. Rekao sam im da ćemo tek sutra znati više i kamo ćemo ići dalje. Nisam im mogao reći da nam ne predstoji ništa dobrog u skoroj budućnosti. U sebi sam bio bijesan na sve oko sebe i činjenicu da nitko od zapovjedništva ne zna što treba učiniti i kako postupiti u toj općoj zbrci i metežu na samom početku mjeseca svibnja 1945.

Znak na kapi lijevo i uobičajeno dugme na odori vojnika Ustaške vojnice.

* * * * *